

► **Image, status and reputation of librarianship and information work (ISRLIW).** Ez a könyvtárosi és információs szakma helyzetével és társadalmi elismertségével kapcsolatos kutató-elemző munka az RTMLA legfontosabb programja, és mint ilyen, az IFLA középtávú programjához kapcsolódik. Célja: lehetőség szerint egy olyan objektív kép felvázolása a könyvtáros-információs szakma nemzetközi helyzetéről, alakulását befolyásoló tényezőkről, amely hiteles és mérvadó. Tapasztalatai és következtetései az IFLA-ban ajánlások és cselekvési programok alapjául fognak szolgálni.

A kutatási program ütemezése:

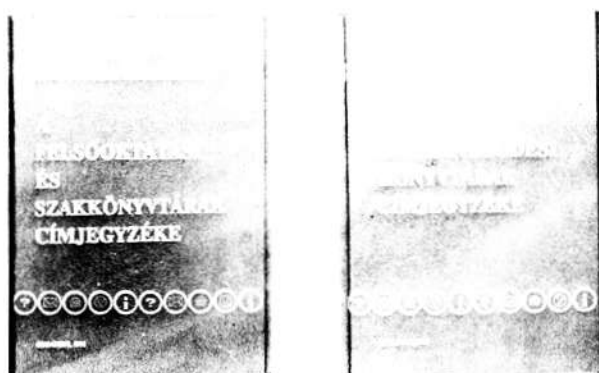
- 1988–1989: szakirodalmi áttekintés.
A munkát vezette, a beszámolót készítette, és az IFLA párizsi konferenciáján előadta: *Billédi Ferencné* (MKE).
- 1989–1990: kérdőíves vizsgálatok.
A vizsgálatokat és az adatfeldolgozást irányította: *Hans Prins* (NBLC).

- 1990–1991: a kutatás összegezése.
A beszámolót elkészíti, és az IFLA 1991. évi konferenciáján előadja: *Hans Prins*.
- 1991–1992: a kutatási eredmények feldolgozása és széles körű megvitatása. Ajánlások készítése az IFLA vezetősége számára.
A munkát vezeti: *Russel Bowden*.

Az RTMLA végrehajtó bizottsága ez évi ülésén Odensében foglalkozott a következő középtávú program tervezésével is. Előreláthatólag folytatódik a LARC bővítése, az ISRLIW-kutatás ajánlásainak kidolgozása, esetleg a Section for Education and Traininggel együttműködve. Új programként jelenne meg a kelet-európai országok könyvtárosegyesületeinek tevékenységét támogató akció. Ennek előkészítésére a bizottság e hirdetés szerzőjét kérte fel.

Billédi Ferencné

Két könyvtári címjegyzék, amely újabb kiadásáig a kezünk ügyében lesz

A felsőoktatási és szakkönyvtárak címjegyzéke / Az adatokat összegy. és a kiadványt szerk. Kovács Katalin, Lukátsné Takács Zsuzsa, Sz. Nagy Lajos. - Bp. : OSZK-KMK, 1991. - 59 p.

A közművelődési könyvtárak címjegyzéke / Az adatokat összegy. és a kiadványt szerk. Bíró Ferenc. - Bp. : OSZK-KMK, 1991. - 72 p.

Tájékoztatással szolgálni, tájékozódási műszert rendelkezésre bocsátani mindig nagy jótétemény. S még inkább az önát szervezéssel bibelődő napjainkban, amikor az intézmények egész sora szűnik meg, alakul át, vált nevet, és amikor – másfelől – egy sor más intézmény "lép elő a homályból".

Ez érvényes a könyvtárakra is. Különösen a szakkönyvtári szférában vált ingataggá a helyzet. Hadd idézzem a felsőoktatási és szakkönyvtári címjegyzék előszavából a megfelelő passzusokat: a könyvtárak kiválasztásához "támpontul használtuk az 5/1978-as

MM rendelet mellékletét, amely az »országos feladatkörű könyvtárak« listáját tartalmazza; s ezt korrigáltuk, kiegészítettük az időközben lezajlott változások szerint. Több, általunk megkeresett könyvtár maga kérte a kihagyását, mivel az utóbbi idők változásai miatt megváltozott – visszaszorult vagy megszűnt – a tevékenysége (pl. Közlekedési Minisztérium Szakkönyvtára, OTH Könyvtára, MTA Közgazdasági Információs Szolgálat, MAHART Hajózási Szakkönyvtár); néhányat pedig mi látunk szükségesnek mellőzni, miután a bővebb kérdőívünkre adott válaszokból az világott ki, hogy működésük, szolgáltatásai és/vagy személyi ellátottságuk színvonala, esetleg zárt voltak miatt a fent említett – ti. a szolgáltatási – képesség hiányzik belőlük... Mivel előző nagyszámú az intézmények nevében történt változás, az előző – esetleg ismertebb – nevet a Névváltozatok mutatójában adjuk meg." Az előszóban megemlített "időközben lezajlott változások"-on főként a hittudományi főiskolai és jelentősebb egyházi könyvtáraknak a címjegyzékben történő megjelenését kell érteni.

A két címjegyzék lezárási ideje egyaránt 1991. március 15-e (a szerkesztők hazafias érzelmeit tanúsítja ez), s mindkettő egyaránt 5-5 ezer példányban jelent meg. Tételszerkezetük ugyancsak azonos: a könyvtár neve, címe, (ha van) postai címe, telefonszáma (az összes felvett könyvtár közül még mindig akad kettő, amelynek telefonja sincs), (ha van) telefax- és telexszáma, a könyvtár igazgatójának (vezetőjének) a neve (három igazgatói szék nincs betöltve).

A felsőoktatási és szakkönyvtári jegyzékben összesen 202 könyvtár szerepel, de az Országos Széchényi Könyvtár – a Könyvtártudományi és

Módszertani Központtal együtt – igencsak kimaradt belőle, nyilván nem azért, mert megszűnt volna. Van az úgy, hogy az, amiben éppen ülünk, nem jut az eszünkbe.

A szereplő könyvtárak közül 19 az egyetemi, és 62 a főiskolai könyvtár, 8 az országos szakkönyvtár, 113 pedig az intézményi-intézeti. Nevük betűrendjében előbb az egyetemi-főiskolai könyvtárak, aztán pedig az országos és egyéb szakkönyvtárak sora következik. A jegyzéket a már megemlített névváltozati mutató és helynévmutató egészíti ki.

A *közművelődési könyvtári címjegyzék* 241+1 (későn jelentkező) könyvtárat ölel fel: elsőként említve a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Központját, maga után vonva 28 kerületi főkönyvtárát. Az önkormányzati könyvtárak felsorolása megyénként tagolódik: élükön a megyei könyvtár áll, majd székhelyük betűrendjében a városi könyvtárak, melyek száma 163. Az ún. munkahelyi könyvtárakat – nevük betűrendjében – 12 ágazati központ és – a megyék betűrendjében – 19 megyei központ reprezentálja, amiben az a paradox, hogy közülük egy sem működik munkahelyen. Ne legyen senkinek kétsége: itt a szakszervezeti könyvtárhálózatok vezető intézményeiről van szó. Minden eufemizmus valahol nevetségessé válik. E jegyzéket csak helynévmutató egészíti ki.

A két címjegyzék mindenképpen a magyar könyvtárak "színe-virágát" tartalmazza, mondhatni (néhány kivételtől eltekintve) a magyar könyvtárügy gerincintézményeit. Ha már így esett, csináltam belőlük néhány statisztikát.

A szóban forgó 444 intézmény élén 155 férfi és 284 női igazgató (vezető) áll (1-1 férfi és nő két könyvtárat vezet, 3 helyen nincs betöltve a vezetői állás). A férfi igazgatók számát az egyházi könyvtárak felvétele "dobta fel". A női igazgatók hatalmas túlsúlya a városi (budapesti kerületi), a főiskolai

könyvtárakban, a szakszervezeti hálózati központokban és az egyéb szakkönyvtárakban mutatkozik meg (e kategóriákban 124 férfival szemben 268 női igazgató található). Viszont az országos szakkönyvtárak (fő)igazgatói között egyetlen nő sincs, a megyeiekben 12 férfival szemben 8 nő, az egyetemiekben pedig 11 férfival szemben ugyancsak 8 nő (fő)igazgató. Szubjektív megjegyzésem: míg a férfi igazgatók meghatározó többségét "kalandozó koromból" még jól ismerem, addig a hölgyigazgatóknak legfeljebb ha egyharmadát. Hiába: hölgyek által fiatalodik a szakma elitje.

Kíváncsi voltam gerincintézményeink telekommunikációs felszereltségére is. A telefonálás (az említett két kivétellel) megszűnt. A 444 intézményben 115 telex és 139 telefax található. Nincs olyan megyei könyvtár, ahol legalább az egyik ne lenne meg, de 1-1 olyan országos és egyetemi könyvtár van, amely az egyikkel sem diszponál. A főiskolai könyvtárak közül 24 (főként a hittudományi főiskolai és tanítóképző intézeti) könyvtárban, az egyéb szakkönyvtárak közül pedig 57 könyvtárban van csak telefon. A városi könyvtárak mezőnyében 9 telefax van (vezet: Somogy megye), a szakszervezeti ágazati könyvtári központokban 1-1 telex és telefax, a megyei szakszervezeti könyvtári központokban pedig 3 telex. Érdekes jelenség, hogy a műszaki fejlődésen később átment (általában kisebb) könyvtárak inkább telefaxszal szerelték föl magukat, mint telexszel.

"Telekommunikációs" adataim arról vallanak, hogy e tekintetben a helyzet az utóbbi 4-5 évben jelentősen megjavult, bár azért van még mit tenni.

Kisded elemzéseimet a szerkesztők gondos munkája előtti tisztelgésnek végeztem el, talán nem egészen haszontalanul. Ezzel ajánlom a két címjegyzéket közhasználatra.

Futala Tibor

CD-ROM olvasó választása

A CD-ROM olvasókészülék sokak számára misztikus eszköznek tűnik. Három és fél éves* története során az előállító ipar sokat tett azért, hogy elárassza vele a piacot, de keveset azért, hogy "végfelhasználói" terméké tegye. Ahogy néhány éve a személyi számítógépek kiválasztása, a CD-ROM olvasó kiválasztása ma is némi elmélyülést igényel a vásárolni szándékozótól.

A CD-ROM olvasót gyakran a CD-ROM kiadvány előállítója választja ki. Az ilyen kiadványok csak három-négy meghatározott olvasókészülék-típuson használhatók. A kiadványok többsége azonban ma a Microsoft MS-DOS CD-ROM Extensions** igényeihez alkalmazkodik (amely lassan *de facto* ipari szabvánnyá válik), és megfelel a High Sierra- vagy az ISO 9660 szabványok valamelyikének. Ezek a kiadványok a Hitachi, Philips, Denon és Toshiba gyártmányú olvasókészülékek bármely típusán elolvashatók.

Jelenleg 11 cég gyárt CD-ROM olvasót, és ezeket a gyártmányokat további 20 viszonteladó cég értékesíti. A kapható olvasók közül azonban nem mind-egyiknek van perifériakezelő szoftvere. Sokukhoz külön perifériakezelő programot kell írni az adott számítógéphardver és operációs rendszer konfigurációhoz.

Az olvasótípus elvi kiválasztása még csak a munka fele. Az egyes típusok hozzáférhetősége ugyanis a végfelhasználó számára még elég korlátozott.

* Az eredeti megjelenése óta új típusok kerültek a piacra, és az árak is csökkentek. A leírtak mégis támpontot jelentenek ma is a választásban. – A ref.

** A Microsoft MS-DOS CD-ROM Extensions az IBM PC, PC/XT, PC/AT kompatibilis számítógépek operációs rendszerének olyan kiegészítése, amely lehetővé teszi, hogy a gép a CD-ROM lemezt a mágneslemezekhez hasonlóan kezelje. – A ref.